

Ladislav MEDŇANSKÝ (*23. 4. 1852 Beckov †17. 4. 1919 Viedeň)

Maliar európskeho významu, najznámejší predstaviteľ barbizonskej školy na Slovensku, najviac cenený maliar u nás, slobodomyselný a charizmatický svetobežník s mimoriadne príťažlivým umeleckým príbehom a dramatickým až dojímavým životným osudom.

Narodil sa v rodine baróna Eduarda Medňanského (Mednyánszkeho) a Márie Anny Szirmayovej ako najstaršie z troch detí. Ako predčasne narodený chlapec s podlomeným zdravím učil sa len pomaly pod dohľadom súkromných učiteľov. Od detstva rád kreslil, údajne vedel kresliť skôr ako rozprávať. Jeho starý otec Baltazár Szirmay vlastnil kaštieľ v Strážkach a rodina tam trávievala každé leto. Po smrti starého otca v roku 1861 sa Strážky stali novým sídlom rodiny. Tam spoznal viedenského krajinára Thomasa Endera, svojho prvého učiteľa kreslenia, ktorý pôsobil v rokoch 1863–1864 na Spiši a aj ďalšie roky sledoval chlapcov umelecký vývoj. V roku 1871 zmaturoval na gymnáziu v Miškovci. Všetko nasvedčovalo tomu, že ho čaká budúcnosť technického inžiniera. Keď ho na polytechnike v Zürichu neprijali, rodičia definitívne pochopili, že jeho smerovanie k výtvarnému umeniu je nezvratné. Umožnili mu študovať na Akadémii výtvarných umení v Mníchove. Od novembra 1872 nastúpil do ateliéru Alexandra Strähubera, o rok pokračoval v štúdiu u Otta Seitzza. Naučil sa akademickému štýlu maľby, ktorá ho istý čas spútalala. Veľký vplyv zanechala na mladého umelca cesta s rodičmi do Talianska v lete 1873. Táto cesta ho podnietila k zmene študijného miesta, a tak v rokoch 1874 – 1875 študoval na École des Beaux Artes v Paríži, v ateliéri Isidora Pilsa. Po profesorskej smrti však zo školy odišiel a prestal mať záujem o akékoľvek ďalšie akademické štúdiá. Nový rozmer v Medňanského umeleckom smerovaní znamenal jeho prvý pobyt v Barbizone v roku 1875. Maliarska krajinárska komunita ho očarila. Ich filozofia „Z ateliérov do prírody – nebo nad hlavou“ ho ovplyvnila na celý život. Umelci sa držali toho, čo videli, chceli zaznamenať všetky prírodné efekty pod šírým nebom, priamo v plenéri. Vo vývine maliarstva to viedlo k impresionistickému hnutiu. V rokoch 1875 – 1876 Medňanský žil striedavo v Paríži a v

Barbizone. V Paríži na Montmartri mal prenajatý ateliér. Cítil však, že krajina jeho domova mu bola najbližšia. V roku 1877 sa vrátil do Strážok a absolvoval viaceré študijné cesty do Talianska. V roku 1880 navštívil maliarsku kolóniu v Szolnoku. V tamojších močiaroch ale dostal maláriu, z ktorej sa vyliečil až v Trenčianskych Tepliciach a úplne zotavil v Strážkach. Maliar sa vrátil do Strážok aj v roku 1883, keď zomrela jeho matka, o dva roky po nej odišiel do večnosti aj jeho otec. Tragické rodinné udalosti umelec vyjadril v kresbách a maľbách. Strážky boli odjakživa, hlavne počas leta, celé roky Ladislavovým obľúbeným miestom na prechádzky a maľovanie. Bol neustále na cestách po celom Uhorsku, Rakúsku a Taliansku. Pravidelne si prenajímal ateliér v Budapešti, vo Viedni a v Paríži. Vo Francúzsku pôsobil v rokoch 1889 – 1892 a 1896 – 1897. Pravidelne sa vracal domov do Beckova a Strážok. V deväťdesiatych rokoch sa u Medňanského prehlboval záujem o filozofiu a iné vedy, takisto o budhizmus a o teozofiu, ktoré mal zámer istým spôsobom zapracovať do svojich diel. Písal si denník, ktorý je svedectvom o jeho zmýšľaní, dobe, umení a ľuďoch. Medňanského silný duch humanity sa prejavil po vypuknutí 1. svetovej vojny. Vo veku 62 rokov dobrovoľne nastúpil ako vojnový korešpondent pre noviny Budapešti Hírlap a v septembri 1914 odišiel na front do Haliča. Pôsobil ako frontový maliar a vytvoril celý rad umelecky náročných a strhujúcich výpovedí o zmysle a hodnote ľudského života. Celý život ho priťahovali katastrofy, či už spoločenské alebo prírodné. Na jednej strane ho fascinovala veľkoleposť a sila prírodných živlov, na strane druhej mal hlboký súcit s trpiacimi. Na fronte chcel ukázať následky vojny, žiaľ a bolesť za bojovými líniami a obyčajné ľudské trápenie. Často sú to zúfalé výrazy bezbranných a zmrzačených, vojaci pri oddychu a bežnej činnosti, mŕtvi splývajúci s prírodou, kde sa ich obeť zdá byť úplne zbytočná. Medňanského figurálna tvorba vrcholí práve v období vojny. Dňa 15. mája 1917 dostal za mimoriadnu pracovitosť a diela výnimočnej kvality, ktoré vznikli v prvej frontovej línii vyznamenanie dôstojníckym krížom Rádu Františka Jozefa. Pracovné vypätie sa prejavilo na jeho krehkom zdravotnom stave. V auguste 1917 odcestoval na dva týždne do Beckova. Čas trávil čítaním a prechádzkami po krajine, meditáciami. Po návrate do Viedne opäť odišiel na taliansky front, ale jeho zdravotný stav sa znovu zhoršil až natoľko, že sa musel liečiť vo vojenskej nemocnici vo Viedni. Po prepustení odišiel do svojho viedenského ateliéru, kde ale neboli vhodné podmienky na bývanie, a preto sa vo februári 1918 nasťahoval k svojmu priateľovi – maliarovi Gyulovi Kláberovi. V lete 1918 Medňanský odišiel na svoju poslednú dovolenku do Strážok. Neustále veľmi usilovne pracoval na dokončovaní svojich diel, stále viac si ale uvedomoval, že mnohé z nich už nedomaľuje, hoci techniku majstrovsky ovládal. V októbri 1918 po rozpade Rakúsko-uhorskej monarchie sa vrátil do Viedne. Jeho zdravotný stav sa neustále zhoršoval. Skonal v opatere Kláberovcov. Medňanského pochovali na viedenskom cintoríne Zentralfriedhof. Jeho telesné pozostatky boli v roku 1966 prenesené do Budapešti.

Ladislav Medňanský bol jednou z najvýznamnejších a najoriginálnejších osobností na prelome 19. a 20. storočia. Patril medzi umelcov, v ktorých tvorbe bola rovnako zastúpená krajinomaľba a figurálna maľba. Vo svojej dobe bol uznávaný predovšetkým ako krajinár. Je prirodzené, že dielo Ladislava Medňanského je vďačným objektom aukcií, ale aj falzifikátorov. Už počas jeho života ho napodobňovali. V jeho prípade je to zložitejšie o to viac, že sám maliar nechával diela často nesignované. Podstatná časť dnešnej zbierky jeho diel sa nachádza v Maďarskej národnej galérii v Budapešti. Rozsiahla zbierka je aj vo fondoch Slovenskej národnej galérie. Jej súčasťou sú diela tzv. „strážskej“ kolekcie, rodinnej zbierky, ktorá obsahovala prevažne práce uchovávané autorom v domácom prostredí v Beckove a v Strážkach. Stála expozícia diel Ladislava Medňanského bola sprístupnená v roku 1990 v rodinnom kaštieli v Strážkach.

(EP)